

Hoe Beïnvloeden Peers Delinquent Gedrag van Adolescenten na MST?

Kris E. van den Bos

Master's thesis

Utrecht University

Master's program in Clinical Child, Family and Education Studies

Product: Concept

Naam: K.E. van den Bos

Studentnummer: 5775388

Datum: 27-05-2018

Naam beoordelaar: E.C.A. Mertens

Naam 2^e beoordelaar: K. L. Buist

Aantal woorden: 4133 (Samenvatting: 250)

Abstract

Background: MST is a proven effective intervention for reducing externalising behaviour in adolescents, though not equally effective in all adolescents. Different factors exert an influence on this outcome, one of which is probably the peergroup. Current research examines the influence of deviant and prosocial peers on the delinquent behaviour of adolescents following MST. Intensity of peergroup interaction, has also been taken into consideration.

Method: This research is part of a Randomized Controlled Trial (RTC), in which MST effectiveness in the Netherlands is being examined. The intervention group was given MST and the control group Treatment As Usual (TAU). The intervention group consists of 147 participants; 102 (71%) male and 42 (29%) female ($M=15,63$; $SD = 1.52$). The peergroup is examined as a moderator in a multiple regression analysis, delinquency measured post MST is taken as a dependant variable and delinquency measured pre MST as an independent variable. Delinquency is assessed by parents and adolescents. **Results:** Deviant peers have a negative moderation effect on delinquency of adolescents. No moderation effect is found for the prosocial peergroup. Also no moderation effect is found for intensity in interaction with the peergroep. **Discussion:** Adolescents with deviant friends seem to be resistant to MST as their deviant behaviour seems to be increased measured by parents post MST. Prosocial peers seem to have no influence on delinquent behaviour of adolescents. **Conclusion:** These findings underline the importance of tackling the deviant peergroup at the start of MST. Hereby granting those adolescents better chances for development and profitability from MST.

Keywords: *MST, delinquency, peergroup, risk and protective factors, moderation*

Samenvatting

Achtergrond: MST is een effectief gebleken interventie voor het verminderen van externaliserend gedrag bij adolescenten. Deze interventie is echter niet even effectief voor alle adolescenten. Verschillende factoren zijn hierop van invloed, waaronder mogelijk de peergroep. Huidig onderzoek bekijkt de invloed van deviante en prosociale vrienden op delinquentie van adolescenten bij MST. Ook is intensiteit in omgang met de peergroep meegenomen. **Methoden:** Het onderzoek maakt deel uit van een Randomized Controlled Trial (RTC) waarbij de effectiviteit van MST in Nederland onderzocht werd. De interventiegroep kreeg MST en de controle groep Treatment As Usual (TAU). De interventiegroep bestaat uit 147 participanten, waarvan 102 (71%) jongens en 42 (29%) meisjes ($M = 15,63$; $SD = 1.52$). De peergroep is meegenomen als moderator in een multipele

regressie analyse. Zo is getoetst of deze van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST. Delinquent gedrag is gerapporteerd door ouders en adolescenten. **Resultaten:** Deviante vrienden hebben een negatief moderatie effect op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST. Geen moderatie effect is gevonden voor prosociale vrienden of voor intensiteit in omgang met peers. **Discussie:** Adolescenten met deviante vrienden lijken resistent tegen MST en hun delinquente gedrag lijkt te zijn toegenomen bij beëindigen van MST. Prosociale vrienden lijken geen invloed te hebben op delinquent gedrag van adolescenten. **Conclusie:** Deze bevindingen onderstrepen het belang van het aanpakken van een deviante vriendengroep van adolescenten bij de start van MST, zodat ook deze groep adolescenten kan profiteren van MST en daardoor betere ontwikkelingskansen krijgt.

Kernwoorden: *MST, delinquentie, peergroep, risico en beschermende factoren, moderatie*

Inleiding

Inmiddels is veel onderzoek gedaan naar het ontstaan en behandelen van delinquent gedrag bij adolescenten. Delinquent gedrag is een verzamelnaam voor gedragingen die voor de wet strafbaar zijn en omvat zowel lichte- als zwaardere overtredingen, zoals diefstal en mishandeling (Van der Laan & Blom, 2011). Omdat dit gedrag negatieve gevolgen heeft voor de samenleving, maar ook voor de adolescent en zijn omgeving, is het belangrijk om delinquent gedrag aan te pakken (Schaeffer & Borduin, 2005; Tiernan, Foster, Cunningham, Brennan, & Whitmore, 2015). Negatieve gevolgen voor de samenleving zijn bijvoorbeeld, psychische en lichamelijke gevolgen voor slachtoffers, vernielingen, politiecontacten en justitiële inrichtingen met daaraan verbonden kosten (Schaeffer & Borduin, 2005). Voor delinquente adolescenten geldt een verhoogde kans op het ontwikkelen van antisociaal gedrag en criminaliteit op volwassen leeftijd (Willemsen et al., 2010). Dit kan leiden tot mishandeling binnen intieme relaties met partners en kinderen en minder kans op een baan (Moffitt, 2006). Omdat de adolescentiefase bij uitstek een fase is waarin ouders een minder prominente rol gaan spelen in de opvoeding en peers juist meer (McCart, Priester, Davies, & Azen, 2006; Weerman, 2011), richt dit onderzoek zich op de beïnvloeding van peers op Multisystemische therapie ([MST] Asscher, Deković, Manders, Prins, & Van der Laan, 2013; Deković, Asscher, Manders, Prins, & Van der Laan, 2012).

MST

Een bewezen effectieve interventie om onder andere delinquent gedrag aan te pakken is MST (Asscher et al., 2013; Henggeler & Schaeffer, 2016; Schaeffer & Borduin, 2005). Deze interventie is gebaseerd op het sociaal-ecologisch model van Bronfenbrenner, dat stelt dat het gedrag van iemand mede bepaald wordt door het functioneren van verschillende systemen (individueel, familie, peergroep, school en buurt) en de interacties hiertussen (Bronfenbrenner, 1979). Daarom vindt MST plaats in de omgeving van de adolescent zelf, dus waar het probleemgedrag zich voordoet (Asscher et al., 2013). MST is dan ook gericht op het verminderen van risicofactoren en het versterken van protectieve factoren bij de adolescent en diens omgeving (MST-Nederland, 2015). Alhoewel MST effectief is in het aanpakken van delinquent gedrag van adolescenten, blijkt de effectiviteit ervan te verschillen voor bepaalde groepen adolescenten (Mertens et al., 2016). Zo komt naar voren dat sommige adolescenten resistent lijken en dus geen afname van delinquent gedrag laten zien na MST en sommige anderen zelfs meer delinquent gedrag laten zien (Mertens et al., 2016). Daarnaast vindt Tiernan et al. (2015) dat veranderingen in gedrag, vriendengroepen en cognities ook nog plaats vinden nadat MST al is afgerond, alhoewel dit ook een gevolg kan zijn van volwassen worden. Adolescenten vormen dus een heterogene groep, waarbij verschillende factoren zoals, achtergrond factoren (leeftijd) en individuele factoren (peergroep) van elkaar verschillen (Manders, Deković, Asscher, Van der Laan, & Prins, 2013; Mertens et al., 2016). Verder onderzoek naar de effectiviteit voor verschillende groepen adolescenten is nodig om beter te begrijpen hoe bijvoorbeeld de vriendengroep van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten, zodat therapeuten hier al rekening mee kunnen houden bij de start van MST (Manders et al., 2013; Mertens et al., 2016).

Peer selectie

Adolescenten spenderen steeds meer tijd buitenshuis en vrienden worden steeds belangrijker voor hun socialisatie proces (Deković et al., 2012; McCart et al., 2006; Weerman, 2011). Het socialisatie proces omvat sociale processen waarbij peers elkaar beïnvloeden door bijvoorbeeld, imitatie, sociale bekrachtiging en groepsdruk (Boxer, 2014; Weerman, 2011). Vrienden kunnen elkaar zowel positief beïnvloeden, door bijvoorbeeld sociale steun te bieden, als negatief, door bijvoorbeeld probleemgedrag over te nemen (Boxer, 2014; Stepp, Pardini, Loeber, & Morris, 2011).

Alhoewel uit onderzoek van Farrington en Welsh (2007) blijkt dat het hebben van delinquente vrienden geen oorzakelijke factor is voor delinquentie, blijkt het wel een belangrijke risicofactor te zijn voor recidiverend delinquent gedrag. Daarnaast kan (frequent) omgaan met een deviante vriendengroep zorgen voor een kleinere kans op het succesvol

afsluiten van de behandeling of het vroegtijdig beëindigen ervan (Boxer, 2011; Mertens et al., 2016; Tiernan et al., 2015). Ook lijkt het afbreken van contact met deviante vrienden de kans op het volgen van een deviant ontwikkelingspad te verkleinen (Stepp et al., 2011; Willemsen et al., 2010). Daartegenover kan omgaan met prosociale vrienden een beschermende factor zijn voor delinquent gedrag (Mertens et al., 2016; Osgood et al., 2013; Stepp et al., 2011; Weerman, 2011). Mogelijk komt dit doordat adolescenten met betere sociale competenties makkelijker geaccepteerd worden door prosociale leeftijdsgenoten en daarnaast positieve contacten hebben met leerkrachten (Stepp et al., 2011).

Huidig onderzoek

Dit onderzoek richt zich op het verkrijgen van meer inzicht in hoe peers delinquent gedrag van adolescenten beïnvloeden gedurende MST, omdat de verschillende behandeluitkomsten hieraan gerelateerd lijken. Toch bestaat hierover geen consensus. Zo komt uit meerdere studies naar voren dat het hebben van delinquente vrienden een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling en behandeling van adolescenten (Boxer 2011; Stepp et al., 2011). Daarentegen vond onderzoek van Mertens et al. (2016) geen verschil tussen groepen adolescenten die wel of geen vermindering van externaliserend gedrag lieten zien na MST en hun betrokkenheid bij deviante vrienden. De verwachting is dat MST delinquent gedrag van adolescenten minder doet afnemen wanneer deze omgaan met deviante vrienden. In dat geval heeft een deviante vriendengroep een negatief modererend effect op MST. Daartegenover lijken prosociale vrienden een beschermende invloed te hebben op het ontwikkelen van ernstiger delinquent gedrag van adolescenten (Mertens et al., 2016; Stepp et al., 2011; Weerman, 2011). Daarom is de verwachting dat delinquent gedrag van adolescenten meer is afgenomen door MST wanneer adolescenten meer prosociale vrienden hebben bij aanvang ervan. Prosociale vrienden hebben in dit geval een positief modererend effect op MST. Als laatste wordt onderzocht of de intensiteit in omgang met deviante of prosociale vrienden van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST. Alhoewel in eerder onderzoek geen duidelijk effect is gevonden tussen de intensiteit in omgang met deviante vrienden en delinquent gedrag, is nog weinig onderzoek gedaan naar de invloed van intensiteit in omgang met prosociale vrienden (Mertens et al., 2016; Weerman 2011). Verwacht wordt dat wanneer adolescenten intensiever contact hebben met prosociale vrienden hun delinquente gedrag meer is afgenomen door MST in vergelijking met adolescenten die contact met deviante vrienden hebben. Voor een goede vergelijking is daarom gekozen om ook intensiteit in omgang met deviante vrienden ook te onderzoeken.

Mogelijk kan MST verbeterd worden door bij de start ervan in te zetten op afname of afbreken van contact met delinquente vrienden als blijkt dat zij een negatieve invloed hebben op delinquent gedrag van adolescenten (Deković et al., 2012). Ook kan MST mogelijk juist meer nadruk leggen op de omgang met prosociale vrienden wanneer blijkt dat zij een beschermende invloed hebben en zo delinquent gedrag van adolescenten verminderen (Mertens et al., 2016; Osgood et al., 2013; Weerman 2011).

Methode

Procedure

Dit onderzoek maakt deel uit van een project waarbij de effectiviteit van MST in Nederland onderzocht werd. Het project is een Randomized Controlled Trial (RCT) waarbij de interventiegroep MST kreeg en de controle groep Treatment As Usual (TAU).

Er zijn voor- en nametingen gedaan en ook maandelijkse metingen tijdens MST. Data is verzameld op drie MST instellingen in Nederland bij 30 verschillende therapeuten.

Adolescenten en hun ouders of verzorgers zijn tussen 2006 en 2010 verwezen voor MST en voldeden hierbij aan de inclusie criteria zoals bepaald door de instelling (Asscher et al., 2013). Criteria voor deelname aan MST waren: Ernstig en gewelddadig antisociaal gedrag thuis, op school of in de buurt, waarvoor behandeling nodig was. Exclusie criteria waren: Lopende behandeling ergens anders, middelengebruik zonder antisociaal gedrag, seksuele vergrijpen, autisme, acute psychose of een hoog risico op suïcide en wanneer de aanwezigheid van de jongere in huis kon zorgen voor een groot risico voor de jongere of zijn/haar familie (Asscher et al., 2013). Participanten en hun families die in aanmerking kwamen voor MST kregen uitleg over de onderzoeksprocedures en moesten schriftelijk toestemming verlenen voor het onderzoek (Asscher et al., 2013). In totaal hebben 256 adolescenten en hun ouders of verzorgers meegedaan. Hiervoor hebben zij gerapporteerd over verschillende concepten, zoals opvoeding, ouder-kind relatie, familie, probleemgedrag en vrienden. Dit onderzoek zal zich alleen richten op de MST groep.

Participanten

Participanten in de onderzoeksgroep zijn 147 adolescenten, waarvan 102 jongens (71%) en 42 meisjes (29%) en hun ouders die MST hebben gehad. De leeftijd van de adolescenten varieert bij de start van MST tussen de 12 en 18 jaar ($M = 15.63$, $SD = 1.52$). Hiervan heeft 71 (53%) een Nederlandse etniciteit. Van de groep met een buitenlandse etniciteit zijn 24 van Marokkaanse afkomst (18%), 23 van Surinaamse afkomst (17%), 6 van Antilliaanse afkomst (5%). De overige participanten met een buitenlandse etniciteit (7%) heeft de Turkse, Molukse, Indonesische of andere etniciteit.

Meet instrumenten

Delinquent gedrag. Voor het meten van delinquent gedrag zijn verschillende instrumenten en informanten gebruikt. Gegevens van ouders en van adolescenten zijn apart meegenomen in de analyses omdat dit waarschijnlijk zorgt voor een betere meting en een betere validiteit dan bij gebruik van één meetinstrument of informatiebron (Deković et al., 2012; Van Dulmen & Egeland, 2011). Ouders/verzorgers is gevraagd om voor en na MST delinquent gedrag in kaart te brengen met de subschaal ‘delinquent gedrag’ van de Child Behavior Checklist ([CBCL] Verhulst, Koot, Akkerman, & Veerman, 1990). Hiervoor moesten 13 items (bijvoorbeeld: *Vernielt dingen*) beantwoord worden op een 3-puntsschaal van 0 (*nooit*) tot 2 (*vaak*). Cronbach’s alpha’s waren bij de voormeting $\alpha T1 = .82$ en bij de nameting $\alpha T2 = .83$ en daarmee is de subschaal betrouwbaar. Ouders hebben daarnaast de Vragenlijst voor Gedragsproblemen bij Kinderen ([VvGK] Oosterlaan, Scheres, Antrop, Roeyers, & Sergeant, 2000) ingevuld. De subschalen ‘Oppositional Defiant Disorder (ODD)’ (8 items, bijvoorbeeld: *Maakt vaak ruzie met volwassenen*) en ‘Conduct Disorder (CD)’ (18 items, bijvoorbeeld: *Begint vaak vechtpartijen met huisgenoten*) konden worden beantwoord op een 4-puntsschaal van 1 (*helemaal niet*) tot 4 (*veel*). De probleemschaal ODD heeft zowel op T1 als bij T2 een $\alpha = .92$ en de subschaal CD betreft $\alpha T1 = .71$ en $T2 = .83$. Dit laat zien dat zowel de subschaal van ODD als van CD betrouwbaar is. De CBCL en de VvGK correleren zowel op de voormeting als op de nameting gemiddeld tot sterk met elkaar ($r = .50 - .74$) en zijn daarom gestandaardiseerd en samengevoegd tot de schaal delinquent gedrag door het gemiddelde te nemen.

Adolescenten is gevraagd om hun eigen delinquente gedrag in kaart te brengen met de subschaal ‘delinquent gedrag’ van de Youth Self Report ([YSR] Achenbach, 1991; Verhulst & Van der Ende, 1992). Deze bestaat uit 11 items (bijvoorbeeld: *Ik ga om met jongens of meisjes die in moeilijkheden raken*) die beantwoord konden worden op een 3-puntsschaal van 0 (*nooit*) tot 2 (*vaak*). Cronbach’s alpha’s waren op $T1 = .79$ en op $T2 = .80$ en daarmee is deze subschaal betrouwbaar. Daarnaast is gevraagd of zij wilden rapporteren over hun delinquent gedrag van het afgelopen jaar door middel van de Zelfrapportage Delinquent Gedrag ([ZDG] Loeber, Slot, & Sergeant, 2001). Deze bevat 30 items (bijvoorbeeld: *Hoe vaak heb je het afgelopen jaar expres iets anders dat niet van jou was beschadigd of vernield?*) die beantwoord konden worden op een 5 puntsschaal van 1 (*nooit*) tot 5 (*meer dan 10 keer*). Cronbach’s alpha’s waren op $T1 = .92$ en op $T2 = .90$ en daarmee is deze subschaal betrouwbaar. Ook de YSR en de ZDG correleren op beide meetmomenten sterk met elkaar (r

= .64 - .65) en zijn samengevoegd tot de schaal delinquent gedrag door het gemiddelde te nemen.

Intensiteit in omgang met leeftijdsgenoten. Adolescenten vulden de Family, Friends, & Self Scale (Simpson & McBride, 1992) in. De mate waarin adolescenten tijd doorbrengen met hun vrienden wordt gemeten door 5 items (bijvoorbeeld: 'Breng jij tijd door met vrienden?') die te beantwoorden zijn op een 5-puntsschaal van 1 (*nooit*) tot 5 (*bijna altijd*). Cronbach's alpha's waren op T1 = .89 en op T2 = .83 en daarmee is deze schaal betrouwbaar.

Deviante en prosociale vrienden. De mate waarin de vrienden van adolescenten antisociaal of sociaal gedrag vertonen wordt gemeten door 18 items (bijvoorbeeld: 'Geef aan hoeveel van jou vrienden ergens ingebroken hebben om wat te stelen?') die beantwoord kunnen worden op een 5-puntsschaal van 1 (*geen*) tot 5 (*bijna allemaal*). De subschalen waarin vrienden kunnen vallen zijn deviant (11 items) of sociaal (7 items). Deviante vrienden had zowel op T1 als T2 een $\alpha = .64$. Prosociale vrienden had zowel op T1 als op T2 een $\alpha = .84$ en daarmee zijn beide subschalen voldoende betrouwbaar.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Missende gegevens zijn geïmputeerd door het gemiddelde van de desbetreffende variabele. In tabel 1 staan de beschrijvende statistieken van de concepten weergegeven.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken (N = 147)

	T1		T2	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Delinquent gedrag				
YSR	.47	.32	.41	.28
ZDG	.34	.41	.20	.24
CBCL	.65	.33	.45	.29
VvGK	1.54	.28	1.41	.30
Prosociale vrienden	3.09	.77	3.18	.73
Deviante vrienden	1.80	.66	1.59	.50
Intensiteit omgang	3.69	.85	3.67	.68

Noot. YSR = Youth Self Report, ZDG = Zelfrapportage Delinquent Gedrag, CBCL = Child Behavior Checklist, VvGK = Vragenlijst voor Gedragsproblemen bij Kinderen. T1 = voormeting en T2 = nameting.

Gekeken is naar de correlaties tussen prosociale en deviante vrienden, intensiteit in

omgang met vrienden en delinquent gedrag gemeten door ouders en adolescenten op de voormeting. Deviante vrienden en intensiteit in omgang met vrienden zijn positief gecorreleerd aan delinquent gedrag en prosociale vrienden zijn negatief gecorreleerd aan delinquent gedrag, ongeacht ouder of adolescentenrapportage (zie tabel 2).

Deviante vrienden. In SPSS is met een multi-pele regressie analyse onderzocht of deviante vrienden een modererend effect hebben op delinquent gedrag van adolescenten tijdens MST. Deze analyse is zowel uitgevoerd voor de ouderrapportage als voor de adolescentenrapportage. Aan de meeste assumpties is voldaan, behalve aan die van de normaalverdeling. Hierdoor moeten de resultaten voorzichtig geïnterpreteerd worden en zijn deze moeilijk te generaliseren naar andere delinquente adolescenten met delinquente vrienden. Bij de regressie analyse is ouderrapportage van delinquent gedrag bij de nameting meegenomen als de afhankelijke variabele. In blok 1 is meegenomen: Ouderrapportage delinquent gedrag op de voormeting, deviante vrienden als continue variabele en de interactie variabele (deviante vrienden X ouderrapportage delinquent gedrag voormeting). Hetzelfde is gedaan voor de adolescentenrapportage. Tabel 3 laat zien dat er sprake is van moderatie vanwege een significant interactie effect bij zowel de ouder als de adolescentenrapportage.

Tabel 2

Correlaties tussen Peergroep Factoren en Delinquent Gedrag.

	Delinquent gedrag door adolescenten	Intensiteit omgang	Deviante vrienden	Prosociale vrienden
Intensiteit omgang	.28**			
Deviante vrienden	.57**	-.29**		
Prosociale vrienden	-.20*	.01	-.30**	
Delinquent gedrag door ouders	.40**	.20*	.38**	.29**

Noot. * $p < .05$, ** $p < .001$

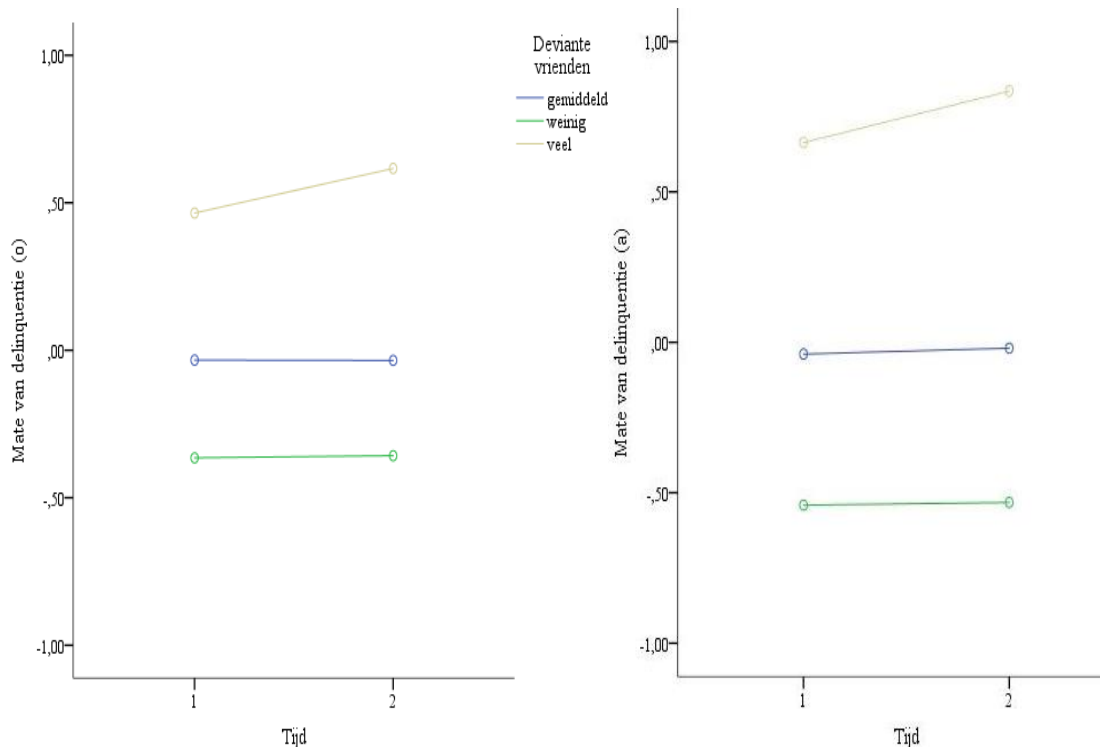
Tabel 3

Multipele Regressie Analyse met Adolescenten en Ouder Rapportage (N = 147)

Variabele	<i>B</i>	β	<i>p</i>
Ouders			
Delinquent gedrag	.55	.55	.000
Deviante vrienden	.18	.21	.011
Interactie	-.11	-.16	.035
Adolescenten			
Delinquent gedrag	.46	.45	.000
Deviante vrienden	.22	.25	.005
Interactie	-.13	-.25	.004

Noot. Het totale model met de adolescenten rapportage verklaart 27% van de variantie van delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting ($R^2 = .27$). Met de ouder rapportage is dit 38% ($R^2 = .38$).

Er is sprake van een hoofdeffect van delinquent gedrag voor zowel de ouder rapportage als de adolescentenrapportage. Dit betekent dat wanneer iemand meer delinquent gedrag rapporteert op de voormeting dat er waarschijnlijk toe leidt dat deze persoon meer delinquent gedrag rapporteert op de nameting. Daarnaast is alleen sprake van een hoofdeffect van deviante vrienden wanneer de adolescentenrapportage is meegenomen. Dit betekent dat wanneer delinquente adolescenten deviante vrienden hebben dit er waarschijnlijk toe leidt dat deze adolescenten een hogere score rapporteren op delinquent gedrag bij de nameting dan wanneer zij geen deviante vrienden hebben. Daarnaast is er sprake van een significant interactie-effect voor zowel de ouder als de adolescenten rapportage. Hierbij hangt het effect van delinquent gedrag op de voormeting op delinquent gedrag bij de nameting af van het hebben van deviante vrienden. Om te onderzoeken of de mate waarin vrienden deviant zijn verschillend is, zijn drie groepen aangemaakt: De groepen ‘veel’ (+ 1 *SD*), ‘gemiddeld’ (tussen -1 *SD* en 1 *SD*) en ‘weinig’ (-1 *SD*) deviante vrienden. In figuur 1 is te zien hoe dit er voor elke groep uitziet, met zowel de ouder als de adolescentenrapportage.

Figuur 1. Moderatie effect van delinquent gedrag op tijd 1 = voormeting en tijd 2 = nameting. Met de groepen 'veel', 'gemiddeld' en 'weinig' deviante vrienden. O = ouder rapportage (links) en a = adolescenten rapportage (rechts). Scores zijn gestandaardiseerd.

In figuur 1 lijkt het delinquente gedrag van adolescenten met weinig of een gemiddeld aantal deviante vrienden ongeveer hetzelfde gebleven op de voor en nameting voor zowel de ouder als adolescentenrapportage. Ook lijkt het delinquente gedrag van adolescenten met veel deviante vrienden te zijn toegenomen na MST, bij zowel de ouder als adolescentenrapportage.

Vervolgens is voor de drie verschillende groepen een regressie analyse uitgevoerd voor het verkrijgen van de B met bijbehorende Sb (zie tabel 4). Deze zijn met een Sobel test geanalyseerd om te onderzoeken of de B 's van de drie verschillende groepen significant van elkaar verschillen voor zowel de ouder als de adolescentenrapportage. Hieruit komt alleen een significant verschil naar voren tussen de groepen 'weinig' en 'gemiddeld' bij de ouder rapportage. Voor de vergelijking van de overige groepen zijn geen significante verschillen gevonden bij de ouder en adolescentenrapportage (tabel 5).

Tabel 4

Regressie Analyse voor Drie Aparte Groepen op de Voor en Nameting van Delinquent Gedrag van Adolescenten bij MST met Zowel Adolescenten als Ouder Rapportage

Variabele	<i>B</i>	β	<i>p</i>
Adolescenten			
Veel deviante vrienden (<i>N</i> = 13)	.04	.03	.92
Gemiddeld deviante vrienden (<i>N</i> = 111)	.54	.49	.000
Weinig deviante vrienden (<i>N</i> = 19)	.18	.18	.46
Ouders			
Veel deviante vrienden (<i>N</i> = 13)	-.17	-.10	.745
Gemiddeld deviante vrienden (<i>N</i> = 111)	.62	.64	.000
Weinig deviante vrienden (<i>N</i> = 19)	.59	.69	.001

Noot. Alle variabelen bestaan uit z-scores.

Prosociale vrienden. Met een multiële regressie analyse is onderzocht of prosociale vrienden een modererend effect hebben op MST. Eerst zijn de assumpties getest, waaraan grotendeels voldaan is, behalve voor de assumpties van de normaalverdeling en multicollineariteit. Ouderrapportage van delinquent gedrag bij de nameting is in de analyse meegenomen als de afhankelijke variabele en in blok 1 is meegenomen: Ouderrapportage delinquent gedrag op de voormeting, prosociale vrienden als continue variabele en de interactie variabele (prosociale vrienden X ouderrapportage delinquent gedrag voormeting). Hetzelfde is gedaan met de adolescentenrapportage (zie tabel 6).

Tabel 5

Sobel Test voor Drie Verschillende Groepen met Ouder en Adolescentenrapportage.

	<i>Sobel z</i>	<i>p</i>
Ouders		
Veel - gemiddeld	.31	.76
Gemiddeld - weinig	4.03	.001
Weinig - veel	.30	.76
Adolescenten		
Veel - gemiddeld	-.30	.77
Gemiddeld - weinig	-.47	.64
Weinig - veel	.25	.80

Noot. De groep 'veel' bestaat uit *N* = 13, de groep 'gemiddeld' uit *N* = 111 en de groep 'weinig' uit *N* = 19.

Tabel 6

Multipelle Regressie Analyse met Adolescenten en Ouder Rapportage (N = 147)

Variabele	B	β	p
Ouders			
Delinquent gedrag	.23	.23	.005
Prosociale vrienden	-.11	-.13	.11
Interactie	-.09	-.09	.27
Adolescenten			
Delinquent gedrag	.44	.43	.000
Prosociale vrienden	-.06	-.07	.41
Interactie	-.05	-.05	.49

Noot. Het totale model met de ouder rapportage verklaart 9% van de variantie van delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting ($R^2 = .09$). Met de adolescenten rapportage is dit 21% ($R^2 = .21$).

Er is alleen sprake van een hoofdeffect van delinquent gedrag bij de voormeting op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting, ongeacht ouder of adolescenten rapportage. Dit betekent dat wanneer iemand meer delinquent gedrag rapporteert op de voormeting dit waarschijnlijk leidt tot meer delinquent gedrag op de nameting. Het effect van delinquent gedrag op de voormeting op delinquent gedrag bij de nameting hangt niet af van de mate waarin vrienden sociaal zijn.

Intensiteit in omgang. Met een multipelle regressie analyse is onderzocht of de intensiteit met sociale of deviante vrienden een modererend effect heeft op MST. De ouder rapportage van delinquent gedrag op de nameting is meegenomen als afhankelijke variabele en in blok 1 is meegenomen: Ouder rapportage van delinquent gedrag op de voormeting, intensiteit in omgang met sociale vrienden en de interactie variabele (ouder rapportage voormeting X intensiteit in omgang met sociale vrienden). Hetzelfde is gedaan met de adolescenten rapportages. Daarnaast is dezelfde analyse uitgevoerd voor de groep deviante vrienden (zie tabel 7 en 8).

Tabel 7

Multipele Regressie Analyse met Adolescenten en Ouder Rapportage (N = 62)

Variabele	<i>B</i>	β	<i>p</i>
Adolescenten			
Delinquent gedrag	.62	.58	.001
Peer activity met prosociale vrienden	-.18	-.18	.13
Interactie	-.06	-.05	.68
Ouders			
Delinquent gedrag	.44	.45	.001
Peer activity met prosociale vrienden	-.02	-.03	.85
Interactie	-.17	-.16	.22

Noot. Het totale model met de adolescenten rapportage verklaart 23% van de variantie van delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting ($R^2 = .23$). Met de ouder rapportage is dit 34% ($R^2 = .34$).

Er is alleen sprake van een hoofdeffect van delinquent gedrag van de voormeting op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting, ongeacht ouder of adolescentenrapportage. Ook heeft de intensiteit in omgang met deviante of prosociale vrienden geen extra invloed op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST. Dit betekent dat wanneer iemand meer delinquent gedrag rapporteert op de voormeting dit waarschijnlijk leidt tot meer delinquent gedrag op de nameting.

Tabel 8

Multipele Regressie Analyse met Adolescenten en Ouder Rapportage (N = 97)

Variabele	<i>B</i>	β	<i>p</i>
Adolescenten			
Delinquent gedrag	.58	.60	.001
Peer activity met deviante vrienden	-.05	-.06	.56
Interactie	-.08	-.22	.08
Ouders			
Delinquent gedrag	.67	.67	.001
Peer activity met deviante vrienden	-.05	-.06	.96
Interactie	-.04	-.07	.47

Noot. Het totale model met de adolescenten rapportage verklaart 26% van de variantie van delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting ($R^2 = .26$). Met de ouder rapportage is dit 42% ($R^2 = .42$).

Het effect van delinquent gedrag bij de voormeting op delinquent gedrag bij de nameting hangt niet af van de intensiteit in omgang met deviante of prosociale vrienden.

Discussie

Huidig onderzoek heeft onderzocht of de peergroep van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten gedurende MST. Verwacht werd dat deviante vrienden een negatieve invloed hebben op delinquent gedrag van adolescenten tijdens MST. Deze hypothese is gedeeltelijk uitgekomen. Ook werd verwacht dat prosociale vrienden een positieve invloed zouden hebben op delinquent gedrag tijdens MST. Deze hypothese is niet uitgekomen. Daarnaast werd verwacht dat intensiteit in omgang met deviante of prosociale vrienden van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten gedurende MST. Waarbij adolescenten die intensiever contact hebben met prosociale vrienden meer afname laten zien in hun delinquent gedrag door MST, terwijl intensiever contact met deviante vrienden hun delinquent gedrag minder doet afnemen door MST. Ook deze hypothese is niet uitgekomen.

Deviante vrienden

Zoals werd verwacht blijken deviante vrienden een negatieve invloed te hebben op het delinquent gedrag van adolescenten tijdens MST. Dit betekent dat MST delinquent gedrag van adolescenten minder doet afnemen wanneer adolescenten tijdens MST omgaan met deviante vrienden. Dit komt overeen met eerder onderzoek waarin blijkt dat het hebben van deviante vrienden een negatieve invloed heeft op het succesvol beëindigen van MST (Boxer, 2011; Tiernan et al., 2015).

Daarnaast lijkt het erop dat wanneer delinquent adolescenten veel deviante vrienden hebben bij de start van MST dit hun delinquent gedrag doet toenemen bij het beëindigen ervan, ongeacht of de ouder of adolescentenrapportage is meegenomen. Dit lijkt tegenstrijdig met eerdere onderzoeken waarin MST effectief is gebleken voor het verminderen van externaliserend gedrag (Asscher et al., 2013; Manders et al., 2013; Mertens et al., 2016). Mogelijk is MST effectief voor het verminderen van externaliserend gedrag, maar minder voor delinquent gedrag. Een andere verklaring is dat delinquent adolescenten die omgaan met deviante vrienden meer psychopathische trekken hebben en dat deze minder veranderbaar zijn door MST. Zo blijkt uit onderzoek van Manders et al. (2013) dat vooral adolescenten met gevoelloze en emotionele psychopathie minder afname in externaliserend gedrag laten zien na MST. Ook geven zij aan dat deze psychopathie moeilijk veranderbaar is en dit mogelijk meer tijd kost of een andere aanpak nodig heeft. Vervolgonderzoek zou hierop gericht kunnen zijn.

Wanneer gekeken wordt of het hebben van veel deviante vrienden anders is dan het hebben van weinig of een gemiddeld aantal deviante vrienden komen geen duidelijke

verschillen naar voren. Het lijkt dus niet uit te maken hoeveel deviante vrienden een delinquente adolescent heeft, maar alleen dat hij of zij omgaat met deviante vrienden. Opvallend is wel dat wanneer de ouderrapportage is meegenomen een duidelijk verschil lijkt te bestaan tussen het hebben van weinig of een gemiddeld aantal deviante vrienden. Deze uitkomst moet voorzichtig worden geïnterpreteerd aangezien dit niet overeenkomt wanneer de uitkomsten op het zicht geïnterpreteerd worden en ook niet met de uitkomsten wanneer de adolescentenrapportage is meegenomen. Een mogelijke verklaring is het verschil van groeps grootte van de verschillende groepen of was een betere analysetechniek passender geweest. Vervolgonderzoek gericht op de invloed van de mate waarin vrienden deviant zijn kan rekening houden met meer gelijke groepen vrienden.

Prosociale vrienden

Gekeken is ook in hoeverre het hebben van prosociale vrienden van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST. Tegen de verwachting in is geen modererend effect gevonden van prosociale vrienden op delinquent gedrag van adolescenten door MST. Delinquent gedrag van adolescenten neemt door MST dus niet meer af wanneer zij meer prosociale vrienden hebben. Dit is in tegenstelling tot eerder onderzoek waarin gevonden is dat betrokkenheid bij prosociale vrienden een beschermende factor is voor externaliserend gedrag waardoor het externaliserende gedrag ook meer afneemt door MST dan wanneer adolescenten omgaan met deviante vrienden (Mertens et al., 2016). Mogelijk komen de gevonden resultaten doordat niet aan alle assumpties is voldaan voorafgaand aan de analyse. Een andere verklaring is dat een groot aantal gegevens ontbrak in de dataset en deze zijn aangevuld met het gemiddelde van de variabele, waardoor mogelijke verschillen moeilijker te vinden zijn. Daarnaast is alleen gekeken naar de invloed van prosociale vrienden op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST, terwijl mogelijk wel een duidelijke invloed van prosociale vrienden gevonden was wanneer getest was op een breder gedragsspectrum.

Intensiteit in omgang

Als laatste is gekeken in hoeverre intensiteit in omgang met veel deviante of veel prosociale vrienden van invloed is op delinquent gedrag van adolescenten bij de nameting van MST. In overeenkomst met onderzoek van Weerman (2011) is geen duidelijke invloed gevonden van de intensiteit in omgang met veel deviante of veel prosociale vrienden op de afname van delinquent gedrag bij de nameting van MST. Dit komt mogelijk doordat het gebruikte meetinstrument bestaat uit 5 items op een 5-puntsschaal, waardoor de scores van de participanten te dicht bij elkaar liggen om duidelijke verschillen te vinden. Tevens ontbrak

een groot aantal gegevens en deze zijn aangevuld met het gemiddelde van de variabele. Daarnaast speelt meer of minder intensief omgaan met vrienden mogelijk een minder grote rol dan het hebben van prosociale en vooral deviante vrienden.

Sterke kanten en beperkingen

Een sterke kant is dat het delinquente gedrag van adolescenten is gemeten door meerdere informanten. Daarnaast is de data van de peergroep voorafgaand aan MST verzameld, waardoor MST nog geen invloed had op de peergroep bij aanvang. Nog een sterk punt is dat alleen het delinquente gedrag meegenomen is, hiermee sluit dit onderzoek aan bij eerdere studies gericht op externaliserend gedrag. Alhoewel delinquent gedrag hiervan onderdeel uitmaakt, is juist dit gedrag zo moeilijk aan te pakken en heeft het negatieve gevolgen voor de samenleving (Schaeffer & Borduin, 2005; Tiernan, Foster, Cunningham, Brennan, & Whitmore, 2015) en voor de adolescenten en hun omgeving zelf (Willemsen et al., 2010).

Een minder sterke kant is het ontbreken van een groot aantal gegevens en de manier waarop deze zijn aangevuld. Door het gemiddelde van een variabele te nemen wordt de spreiding in scores kleiner en zijn resultaten moeilijker te vinden. Daarnaast is de intensiteit in omgang gemeten met vijf items en maakte dit instrument geen onderscheidt tussen prosociale of deviante vrienden. Mogelijk zorgt dit voor dicht bij elkaar liggende scores waardoor verschillen moeilijker te vinden zijn. Vervolgonderzoek zou een uitgebreider instrument kunnen gebruiken waarin tevens onderscheidt wordt gemaakt in omgang met deviante of prosociale vrienden.

Conclusie

Uit huidig onderzoek is gebleken dat het hebben van deviante vrienden van invloed is op het delinquente gedrag van adolescenten, waardoor hun delinquente gedrag niet of minder afneemt door MST. Het lijkt dus wenselijk dat MST vroegtijdig inzet op het aanpakken van deviante vrienden van adolescenten ter vermindering van delinquent gedrag en daarmee het risico verkleint op een delinquent toekomst. Alhoewel het contact verbreken met deviante vrienden vaak inhoudt dat het sociale netwerk van adolescenten weer aangevuld moet worden met meer prosociale vrienden, hebben prosociale vrienden geen beschermende invloed op delinquent gedrag. Voor de praktijk betekent huidig onderzoek dat MST therapeuten zich bewust moeten zijn van de invloed die deviante vrienden kunnen hebben op het delinquente gedrag van adolescenten. Het inzetten op het verbreken van contacten met deviante vrienden heeft waarschijnlijk een positiever effect op de behandel uitkomsten van MST dan wanneer

deze contacten behouden blijven of wanneer uitsluitend ingezet wordt op het aangaan van contacten met meer pro sociale vrienden.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Allen, P., & Bennet, K. (2012). *SPSS a practical guide: Version 20*. Australië: Cengage Learning.
- Asscher, J. J., Deković, M., Manders, W. A., Van der Laan, P. H., & Prins, P. J. M. (2013). A randomized controlled trial of the effectiveness of Multisystemic therapy in the Netherlands: Post-treatment changes and moderator effects. *Journal of Experimental Criminology*, 9, 169-187. doi:10.1007/s11292-012-9165-9
- Baerveldt, C., Völker, B., & Van Rossum, R. (2008). Revisiting selection and influence: An inquiry into the friendship networks of high school students and their association with delinquency. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 50, 559-587. doi:10.3138/cjccj.50.5.559
- Boxer, P. (2011). Negative peer involvement in Multisystemic therapy for the treatment of youth problem behavior: Exploring outcome and process variables in 'real-world' practice. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 40, 848-854. doi:10.1080/15374416.2011.614583
- Boxer, P. (2014). Youth gangs and adolescent development: New findings, new challenges, and new directions: Introduction to the special section. *Journal of Research on Adolescence*, 24, 201-409. doi:10.1111/jora.12141
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by design and nature*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Deković, M., Asscher, J. J., Manders, W. A., Prins, P. J. M., & Van der Laan, P. H. (2012). Within-intervention change: Mediators of intervention effects during Multisystemic therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 80, 574-587. doi:10.1037/a0028482
- Farrington, D. P., & Welsh, B. C. (2007). Saving children from a life of crime. *Criminology and Public Policy*, 6, 871-879. doi:10.1111/j.1745-9133.2007.00465.x
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. London: Sage.
- Henggeler, S. W., & Schaeffer, C. M. (2016). Multisystemic therapy: Clinical overview, outcomes, and implementation research. *Family process*, 55, 514-528. doi:10.1111/famp.12232
- Manders, W. A., Deković, M., Asscher, J. J., Van der Laan, P. H., & Prins, P. J. M. (2013).

- Psychopathy as predictor and moderator of Multisystemic therapy outcomes among adolescents treated for antisocial behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *41*, 1121-1132. doi:10.1007/s10802-013-9749-5
- McCart, M. R., Priester, P. E., Davies, W. H., & Azen, R. (2006). Differential effectiveness of behavioral parent-training and cognitive-behavioral therapy for antisocial youth: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *34*, 527-543. doi:10.1007/s10802-006-9031-1
- Mertens, E. C. A., Deković, M., Asscher, J. J., & Manders, W. A. (2016). Heterogeneity in response during Multisystemic therapy: Exploring subgroups and predictors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *45*, 1285-1295. doi:10.1007/s10802-016-0242-9
- Moffitt, T., E. (2007). 'A review of research on the taxonomy of life-course persistent versus adolescence-limited antisocial behaviour', in D. J. Flannery, A. T. Vazsonyi, & I. D. Waldman (red.), *The Cambridge handbook of violent behavior and aggression*. New York: Cambridge University Press.
- MST-Nederland (juni, 2015). Databank effectieve jeugdinterventies: Beschrijving 'Multisysteem Therapie (MST)'. Utrecht: Nederlands jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies
- Osgood, D. W., Feinberg, M. E., Gest, S. D., Moody, J., Ragan, D. T., Spoth, R. . . . Redmond, C. (2013). Effects of PROSPER on the influence potential of prosocial versus antisocial youth in adolescent friendship networks. *Journal of Adolescent Health*, *53*, 174–179. doi:10.1016/j.jadohealth.2013.02.013
- Schaeffer, C. M., & Borduin, C. M. (2005). Long-term follow-up to a randomized clinical trial of Multisystemic therapy with serious and violent juvenile offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *73*, 445-453. doi:10.1037/0022-006X.73.3.445
- Stepp, S. D., Pardini, D. A., Loeber, R., & Morris, N. A. (2011). The relations between adolescent social competence and young adult delinquency and educational attainment among at-risk youth: The mediating role of peer delinquency. *Canadian Journal of Psychiatry*, *56*, 457–465. doi:10.1177/070674371105600803
- Tiernan, K., Foster, S. L., Cunningham, P. B., Brennan, P., & Whitmore, E. (2015). Predicting early positive change in Multisystemic therapy with youth exhibiting antisocial behaviors. *Psychotherapy*, *52*, 93–102. doi:10.1037/a35975
- Van der Laan, A., & Blom, M. (2011). *Jeugdcriminaliteit in de periode 1996-2010*:

ontwikkelingen in zelf gerapporteerde daders, door de politie aangehouden verdachten en strafrechtelijke daders op basis van de Monitor Jeugdcriminaliteit 2010. Den Haag: WODC. Cahier 2011-2.

Verhulst, F. C. & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33, 1011-1023.

Weerman, F. M. (2011). Delinquent peers in context: A longitudinal network analysis of selection and influence effects. *Criminology*, 49, 253-286. doi:10.1111/j.1745-9125.2010.00223.x

Willemsen, A., C. Schuengel, C. Bijleveld, P. van Lier, T. Frijns, H. Koot en W. Meeus (2010). *Van kwaad tot erger: Signalen van jeugdig veelplegen*. Den Haag: Nicis.